

Posudek studií Lukáše Jiříčky předložené k habilitačnímu řízení

V tomto posudku je třeba ještě předeslat, že nejsem specialistkou na divadelní praxi, a pokud se zabývám divadlem potom hlavně teoretickou a historickou stránkou divadla a též různými dalšími médii, které se nějakým způsobem dotýkají slova. Potýkání s avantgardou mne zavedlo k „multimedialitě“ či možná spíše „polydynamicce“ avantgardního umění a k teoriím, které se popisují „mladá“ media dvacátého století tedy rozhlas a filmu. Z tohoto úhlu pohledu se také budu dívat na práce Lukáše Jiříčky.

Předložené studie, které se zde předkládají k habilitačnímu řízení, jsou teroretickými pracemi, jež podle mého názoru cílí hlavně na praxi – jsou to teoretické úvahy a zároveň časové záznamy nových možností divadla v čase, kdy se i české divadlo prochází velkými proměnami. Tyto práce také demonstrují vlastní tvůrčí východiska Lukáše Jiříčky. Myslím, že je možno říci společně s francouzskou teoretickou a historičkou Florence Dupont, že se v celku snaží potlačit aristotelovskou tradici a obnovit divadlo jako jako zážitek, najít nový vztah k divákovi, umožnit větší propojení jeviště a hlediště, posílit sdílení a nikoliv jen dívání se. Divadlo v tomto pojetí, řečeno velmi zjednodušeně, hledá různé cesty, ke své „čisté podobě“. Je otázka, zda předložené studie jsou věnované „jen“ postdramatickému divadlu, a nebo hlubšímu problému, který jde za hranice toto pojmenování. K této otázce bych se ještě stručně vrátila na konci svého posudku předloženého souboru vybraných studií.

Sjednocující linií čtyř rozsáhlých a hlubokých reflexí různých typů soudobých performativních experimentů je hledání: První studie „Nepodrobené studio. Hörspiel v Experimentálním studiu Polského radia“ je věnována polskému Experimentálnímu rozhlasovému studiu a jeho realizacím specifického žánru tzv. hörspielu. Druhá studie pod názvem „Pionýři retrogardy. Soubor Handa Gote a jeho cesta tam a zase zpátky“ analyzuje postupy mohotvárného českého divadelního souboru s jeho měnlivou povahou a vazbami na různé avantgardní postupy, propojené s různorodými geografickými a kulturními prostředími, soustředí se na jeho propojenost s prostorem obývaným diváky, ať je skutečné hlediště nebo veřejným prostor jako takový. Třetí studie se soustředí na práci polského režiséra Michala Borzcucha pod názvem „Dvojitě volání Cthulhu aneb meze fantastiky“ se primárně zabývá intertextualitou, posunování role textu v představení, jeho materializací, médiiem jazyka uvnitř polydynamické jevištní orchestrace, a snad mohli bychom možná říci čímsi jako „interperformativitou“. Poslední studii „O mechanickém Le Sacre du Printemps jako divadle smrti“ lze považovat za specifickou syntézou předcházejících studií – soustředí se na představení, v němž nejsou ani herci ani text,

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav české literatury a komparatistiky

kde mizí narace a zůstává jen rytmus hudby, rytmus strojových „herců“, rytmus vizuálních efektů prachu - bezpochyby jde o radikální rituál našeho nesnesitelného lidského světa.

V každé z těchto čtyř studií, které byly publikovány v zahraničí i doma, jde o jednu tvář dnešního divadla. Jde v nich, a to již opakují hlavně o obnovu imaginace a samotný akt performativity, jehož jádrem je sdílení, hra a snad i obřad, řečeno s E.F. Burianem obnovu polydynamičnosti divadla. Pokud již mluvím o E. F. Burianovi – jeho jméno se objevuje v Jiříčkových pracích několikrát. Jiříčka se k němu vrací, aby připomněl české kořeny svého hledání. Ale to by bylo jen omezené a nepřesné konstatování. Přímé odkazy, připomínky a aluze na Burianovy teorie a praxi mají jiný smysl. Jiříčkovi jde o provázanost vlastního a Burianova myšlení, o možnost inspirace z jeho praktických jevištních a mimojevištních experimentů. Jiříčka přesně připomíná, že Burian vycházel z hudebního, skladebného promyšlení performance a z technologických experimentů své doby. Obojí umožňuje vzdálit se dramatu, potlačit významovou fabulační linku a osvobodit slovo v jeho zvukové realizaci, v jeho materialitě. Burianovo divadlo svým návratem k lidovému divadlu také oprášilo rituální povahu performance, zdůraznilo potenciál folkloru, který avantgrada (s pozoruhodnými výjimkami) jinak poněkud přehlížela. Tzv. pochozí lidové divadlo není totiž vždy fixované na jeviště a na scénografii, toto divadlo, jak jej popsal Burianův přítel strukturalista Petr Bogatyrev, nepředstavuje divákovi děj, nýbrž jej zahrnuje do společné hry. Jeho principem je stmelování, sváteční vytvrzení a uvolnění. Jiříčka myslím i svými teroertickými texty chce navazovat na tyto Burianovy konceptualizace.

Znalost divadelní teorie, archeologie médií, teorií hudby ve studiích dokazuje, že Jiříčka umí plodně rozvažovat o multimedialitě, o smyslu textu v divadle a jeho potlačování či úplnému mizení. Jiříčka je mimořádně dobře teoreticky připraven, aby paradigmatickou změnu v divadle nejen vysvětlil a popsal jako nějaký nehybný objekt. Jiříčka dává zároveň nahlédnout do svého tvůrčího zázemí.

Předložené studie Lukáše Jiříčky nejsou jednoduché a snadno čitelné – jsou však vážnými pokusy pochopit principy nového divadla. Zda je toto divadlo postdramatické v tom smyslu, jak jej nazývá Hans Thies Lehmann, nebo překračují aristotelovskou tradici a vstupují do volného terénu jeviště poučené i na teoriích zmíněné Florence Dupont, nechci hodnotit. Co však chci zdůraznit je fakt, že tu máme texty, které si hlavně kladou otázky, co je to divadlo a jak se má „dělat“. A neznají snadné odpovědi, To, že tyto odpovědi v textech mohou chybět, není jejich nedostatek. Otázky vycházející z přesných analýz některých jevů hlavně dávají naději, že ani Jiříčkovi vlastní umělecké projekty nebudou postiženy uzavřeností, ale budou dialogické

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Ústav české literatury a komparatistiky

a ludické. Lukáš Jiříčka je si vědom problémů tzv. postdramatického divadla budovaného jen na metadivadleních efektech, nejde mu jen o to implementovat do divadla jiná média. Je si vědom, že je třeba sledovat v tvorbě imperativ, který kdysi v roce 1936 v manifestu Zameřte jeviště! vyslovil již zničený E.F. Burian „Máme-li jednou dojít vytčeného cíle, tj. lidového divadla, které by bylo mluvčí tribunou nejširších vrstev, nebojme se použít žádného prostředku k získání té nejužší spolupráce mezi obecnstvem a námi.“

Slovo lidový ve vyjádření Buriana nepovažujeme za odvozené od slova lid, lidové tu může zastupovat záměr sblížení jeviště a hlediště. Divadlo je hlavně svátek sdílení, a je dosti jedno, jakým způsobem a jakými technickými prostředky se tohoto dosahuje. To ukazuje hlavně studie věnovaná divadlu Handa Gote. Neboť, a ještě jednou budu citovat Florence Dupont, bez tohoto je divadlo prozkoumáváním metadivadelních a multimedialních efektů „intelektuální performance čistě spektakulární a tedy dosti nudná.“

Předložené studie k habilitačnímu řízení považuji za dostatečně prokazující intelektuální a kreativní kapacity žadatele o habilitaci.

Doc. Mgr. Libuše Heczková, PhD.

